

Otázka: Počátky a vývoj výchovy a pedagogiky

Předmět: Pedagogika

Přidal(a): Barbora Horvatová

Počátky výchovy a pedagogiky

- počátky výchovy
- starověká výchova
- středověká výchova
- renesanční výchova

Počátky výchovy a vzdělávání

S výchovou se setkáváme v lidské společnosti od nepaměti. S vývojem společnosti se měnily její cíle, její obsah i její formy a metody, a to v závislosti na ekonomických, sociálně politických i kulturních podmínkách, ve kterých se uskutečňovala

Příprava jedince se postupně specializovala a institucionalizovala, vznikaly školy a další výchovná zařízení, kde působili profesionální učitelé a vychovatelé

Starověká výchova

Antická vzdělanost

Vzdělanost středověkých Řeků a Římanů

Ovlivnila křesťanskou vzdělanost a vytvořila základ evropského vzdělávání

Řecko - tvořeno řadou městských států (Sparta, Athény) s různými typy sociálního zařízení

Sparta

Výchova chlapců a dívek, státní výchova, úcta ke starším, důraz na fyzickou zdatnost,

Struktura školství: 0-7 dítě u matky nebo výchovný ústav,

13-30 vojenská služba,

30 - dospělý občan

Při narození dítěte, matka musela předstoupit před radu starších, aby ohodnotili dítě, jestli je dosti silné, když bylo dost silné, rada starších ho schválila a přidělila mu jednu z devíti tisíc částí půdy, pokud bylo dítě slabé nebo jinak nedokonalé, odmítli jej a vrhli ho z Apothet do propasti.

Athény

Jen chlapci, soukromé školy, důraz na mravní chování

Cílem byla tzv. **Kalokaghatia** = řecký ideál krásy = všestranná osobnost, psychicky i fyzicky

Struktura školství:

0-7 - dítě bylo doma (u chůvy, nebo jako otrok)

7-14 - elementární stupeň (jen pro chlapce)

- škola gramatistů - číst, psát, počítat

- škola kitharistů – hudba, zpěv, poezie

14-15- škola gymnastiky – Polaistra, (pentáthlon : zápas, běh, skok, disk, oštěp, někdy i plavání)

15-18 – Gymnasion – příprava na státní úřad, gymnastika + politické + literární a filosofické besedy

18-20- EFEBIE – vojenský výcvik

20 – svobodný občan se všemi právy

Starořeční myslitelé o výchově

Sofisté (5. Století před naším letopočtem)

„Sofos“ – moudrý = učitele moudrosti

Učitelé řečnictví, popularizátoři filozofie, přírodovědy, astronomie a práva = přednášeli za peníze

Antropologické zaměření – pozornost věnovali hlavně člověku

Spíše než poznávání pravdy učili polemizování a popírání názorů protivníka.

Do popředí se dostává vzdělání intelektuální a mizí rozvoj tělesný.

Považování za první pedagogické teoretiky v EU, učili za úplatu, imponovali v řečnictví.

Metoda sofistat = záhada, logický klam, porušovali pravidla logiky

Známý sofisté - Prótagorás, Gorgiás

Významní antičtí filozofové - Sokrátes, Platón, Aristoteles

Sokratés

Zaměření na dokonalost, zdatnost a ctnost člověka

„Vím, že nic nevím“

Platón

Zakladatel athénské Akademie – vzor evropských univerzitám a vědeckým institucím

Aristoteles

Aristoteles učil nejprve na Platónově Akademii v Aténách, následně si založil vlastní filozofickou školu, tzv. Lykeion = logika, psychologie, rétorika, estetika, politika, etika

Tří hlavní složky výchovy = tělesná, mravní a rozumová

Cíl: rozumný vývoj jedince a formování jeho morálky

výchova státní a pouze pro chlapce

Aristotelova periodizace duševního vývoje:

0-7 let – rodina (ochrana, příroda, hry, pohádky, mravně zaměřené mýty)

7-14 let – společná školní výchova

14 -21 let – vzdělávání rozumu a vůle (muzika, věda, tělo – dieta, sex, zdrženlivost)

Tři prameny mravní výchovy:

- přirozené nadání, rozvíjení, rozum

-předměty: gymnastika, hudba, gramatika, rétorika, četba básní, kreslení, dialektika, filozofie, etika

- předpisy pro prenatální období o hygieně pro matky

Starý Řím

Období rodové (královské)- 8. - 6. Století před naším letopočtem

- Práce na poli a ovládání zbraní

Období republikánské - 6. - r. 30. Před naším letopočtem

- Otec učí děti tělesným obratnostem, matka triviu (čtení, psaní, počítání) a zpěvu písní
- Soukromé školy Ludi - vedení k občanským ctnostem, řečnictví, právo, tělesné cviky

Období císařské - 106. - 43. Před naším letopočtem

- Vliv řecké kultury

Marcus Tullius Cicero (106. -43. Před naším letopočtem)

- Vrchol vzdělání je řečnictví
- Největší význam měly **latinské školy** - příprava úřednictva
- **Rétorské školy** - učení rétoriky

- **Odborné školy** - např. právnické, učiliště pro mediky, inženýry a architekty = základ středověkých univerzit

- Po zániku západořímské říše nastává úpadek ve vzdělání

Výchova a vzdělávání ve středověké společnosti

Křesťanská a středověká výchova.

Po zániku západořímské říše v roce 476 dochází ke zhroucení otrokářského společenského řádu.

V Evropě se utváří feudální společenský řád, až do 6 století.

Oporou feudálního řádu je křesťanské náboženství.

Je potřeba vychovat dostatečný počet duchovních - vznikají školy klášterní a katedrální. Tyto školy byli jediným zdrojem vzdělávání.

Nevýhody = opomíjení reálných potřeb obyvatelstva, vzdělávání neprobíhalo v mateřském jazyce, zanedbávání tělesné výchovy.

Středověké školy

Klášterní - od 6. Století

Benedikt z Nursie - stál u zrodu klášterního školství, byl to římský patricij, zakladatel prvního mnišského řádu. Založil na hoře Monte Cassino u Neapole klášter a při něm školu, kde se využívala klášterní pravidla.

MOLTO - modly se a pracuj

Katedrální výchova

Zakládali ji biskupové pro výchovu světských kněží.

Pravidla pro tyto církevní školy vydal roku 766 Grodegang ve své škole Matách.

Koncem raného středověku obsah v klášterních a katedrálních školách tvořilo sedmero svobodných umění spolu s teologií = vrchol všeho učení

Farní výchova

Na těchto školách se mládeži dostávalo základního poučení o křesťanském náboženství.

Bylo poskytováno elementární vzdělávání = učilo se trivium.

Kázeň byla na škole velmi krutá = vládl dril + přísné tělesné tresty

Výuka na školách

- Výuka probíhala v latině – základ náboženství

Sedmero svobodných náboženství

- Trivium – gramatika, rétorika, dialektika
- Kvadrimum – aritmetika, geometrie, astronomie, muzika

Městské školy

Měly praktičtější založení.

Sedmero mechanických umění

Lovectví, divadelnictví, lékařství, zpracovávání víry

Poprvé nástup latiny = mateřský jazyk

Metody: mechanické učení, individuální práce, přísné tělesné tresty

Šlechtická výchova

Probíhala na hradech

Od 7- 14 let - hoch pážetem

Od 14 - 21 - zbrojnoš

Od 21 let - pasování na rytíře

Sedmero rytířských ctností

Jízda na koni, plavání, vrh kopím, šerm, hra v dámu, skládání a zpěv veršů

Dívky - čtení, psaní, modlitby a žalmy, ruční práce

Cechovní školy

Úsilí řemeslíků

Školné + různé poplatky - platby učitelům

Venkov = předávání zemědělských znalostí a získávání pracovních zkušeností

Situace v českých zemích

Po roce 973bylov Čechách zřízeno biskupství, vzniká katedrální škola při svatém Vítu, později i na Vyšehradě a v Olomouci

Na přelomu 10-11 století se zakládají i školy díky Benediktům, např. v Břevnově

Vznik univerzit

Konec 12. Století

Itálie - Bologna, Neapol

Anglie - Oxford 1118, Cambridge 13.st.

Francie - Sorbona

Praha - 1348 -Univerzita Karlova

Španělsko - Salamance

Univerzity = centrum vzdělanosti, později centrum svobody - základy demokracie

Obvykle 4 fakulty

Artistická = Sedmero svobodných umění - Bakalář až mistr umění

Teologická = lékařská, právnická= doktorát

Univerzity = předávání filozofie a teologie světa + rozvoj věd

- Základ dobového rozvoje = teologie, filosofie, práva i další vědy

Inversum = celek, veškeré dosavadní vědění

Univerzitas = spojení věd

Vznikly = církevní školy + světské odborné

Vznik scholastiky na středověkou vzdělanost

Scholastika = rytířská teologie

Scholastika rána - 9. až 12. století

- Vyznačuje se vytvořením učební metody „sit et non“ - ano a ne kdy z protikladů bylo vyvozována konečné řešení
- Scholastika vrcholná - 14. 16. století - opírá se o autoritu písma, o učení církevních otců a o Aristotelovu filosofii upravenou pro potřebu církve
- V tomto období se učenci nesměli snažit hledat nové pravdy, ale pouze směli sbírat důkazy proto, co je v Bibli nebo Aristotelovi
- svého vrcholu dosáhla středověká scholastika v sumách dominikánského mnicha Tomáše Akvinského - intelektualista, jeho učení se objevuje ještě dnes v podobě oficiální filosofie katolicismu - metomismu

Františkánský mnich Johannes Duns Seitus = odpůrce Tomáše Akvinského

- vychází z přesvědčení o primátu vůle před rozumem
- stal se zakladatelem nového scholastického směru - scotismu (vystupující proti tomismu)
- scholastika tohoto období se vyznačuje velkou logičností
- scholastická metoda se stává obecnou formou veškeré středověké vědecké práce ve všech oborech

Scholastika pozdní

- vrcholí zápas mezi konzervativními realisty a progresivními normalisty, kteří usilují o to

aby, církev uznala rozumové poznání

Zakládání středověkých univerzit

- první univerzitu v Evropě založil V Cařihradě roku 862 Bardes pod názvem Akademia, po několika letech zanikla
- - 14. Století - vznik a rozvoj evropských univerzit
- vznik univerzit byl podmíněn rozvojem hospodářského a politického života v Evropě
- první evropské univerzity vznikají jako samostatné korporace s vlastním správou, jměním a soudní jurisdikcí
- vysoká učiliště sdružovala učitele a žáky v jednom oboru
- žáci byli různého věku
- vysoká učiliště se nazývali Universitas = spojení věd
- univerzity vznikaly spojením církevních škol klášterních a katedrálních se světskými odbornými školami
- určité specifika vzniku univerzit podle zemí a oborů = Itálii - právo, Španělsko - lékařství, střední Evropa - teologie a filozofie
- univerzity byly zakládány z popudu církve
- v Italské Bolonii existovala sdružení profesorů a studentů právnictví, které se v roce 1224 změnilo v samostatnou univerzitu
- roku 1348 zřízena univerzita Pražská
- Král Karel VI. Vytvořil z Čech mocenské a kulturní centrum Evropy
- Snažil se o založení vysokého učení pro království české
- Papež Kliment VI. Dal svou bulou souhlas, aby bylo v Praze zřízeno studium se čtyřmi fakultami = teologickou, právníckou, lékařskou a artistickou
- V čele univerzity = rektor
- V čele fakulty = děkan
- Prvním kancléřem fakulty byl pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic
- Děkan artistické fakulty 1401- 1402 byl Jan Hus, 1409 - 1416 se stal rektorem
- Vyučovací jazykem byla latina = z tohoto důvodu mohli na univerzitě studovat i příslušníci jiných národů
- 1360 byl dán pražské univerzitě status o rozdělení na čtyři národy - český, polský, bavorský a saský
- Král Václav IV. Roku 1409 zvrátil Dekretem Kutnohorským tento nepříznivý poměr ve prospěch národa českého
- Jeho rektor mohl být zvolen kterýkoliv student nebo mistr, kterému bylo alespoň 35, byl svobodný, nižšího svěcení, a z,, poctivé lože“

- Bydlívali v internátních kolejích
- Kancléřem univerzity byl nejvyšší církevní hodnostář –arcibiskup
- V 15 století zanikly všechny fakulty kromě fakulty artistické, ale i ta byla v roce 1609 zrušena

Reformační a protireformační pedagogika

- Ve 14. století období vrcholného feudalismu dochází ve společnosti k ostrým sociálním rozporům (vlivem rozvoje řemesel a obchodu) bohatá šlechta, církev a měšťané, na druhé straně velká bída městské a venkovní chudiny
- šířitelem vzdělávání výlučně církev
- výchovu vedle příslušnosti a podřizování se autoritě
- významní reformátoři začínají provádět kritiku nešvarů panující v církvi, její bohatství, prodej odpustků, nedodržování božích přikázání atd.
- V Německu hlavním představitelem reformní pedagogiky Martin Luther (později založil vlastní protestanskou církev)
- Další reformátoři: John Wickeff, Matěj z Janova
- v českých zemích např. Jan hus, Jan Milíč z Kroměříže, Jeroným Pražský, Tomáš Štítný ze Štítného
- těmto reformátorům nešlo z počátku o vytvoření nové církve, ale o nápravu a reformu církve stávající

Mistr Jan Hus (1371 až 1415)

- července 1415 upálen a prohlášen za kacíře
- hlásal nutnost nápravy poměru v církvi i ve společnosti

Díla: Knížky o svatokupectví, o církvi, výklad desatera, o pravopise českém, postila, výklad víry

Husitství

- zanikaly klášterní školy -> vývoj školství se pozastavil
- cílem bylo zpřístupnit základní vzdělání v mateřském jazyce všem vrstvám obyvatelstva,

včetně žen

Jezuité

- budují koleje poskytující mládeži všeobecné vzdělání vyhovující dané době
- jezuitské vzdělávání byla velmi prestižní
- výuka bezplatná, kázeňské požadavky mírnější

Piaristé

- projevovali tolerantnost k jiným vírám a pečovali o mateřský jazyk
- v Čechách oblíbenější než v jiných zemích
- Mladá Boleslav, Benešov, Praha, Slané, Litomyšl, Mikulov, Kroměříž
- vyučovali zejména na nižším školství

Jednota bratrská

- nejvýznamnější protikatolické hnutí u nás
- Založena roku 1457, po jejím zákazu po roce 1620 většina stoupenců odchází do zahraničí
- vycházejí z husitství, vyšší vzdělávání neuznávali, kněží byli vychováváni zejména v Německu

Petr Chelčický (1390 až 1460)

- duchovní otec jednoty bratrské, náboženský myslitel a reformátor

dílo: Postila, o církvi svaté

Renesanční pedagogika

- 14.- 16. století začal v Evropě prudký rozmach hospodářství a kultury
- 1492 - objevení ameriky, 1498 - obeplutí afriky
- Velké docenění přírodních věd, hlavně matematiky, astronomie, fyziky a biologie
- Vynález knihtisku - rychlé šíření znalostí
- Vznikají vrcholná díla - umění, hudba, literatura
- Po dobytí Cařihradu Turky v roce 1453 nastává příliv byzantských učenců do Evropy
- Nová ideologie proti dogmatismu a scholastice, nový postoj k životu a světu - vzor z antiky
- Obrození člověka v umění = renesance, v oblasti kultury = humanismus

Hlavní představitelé renesanční pedagogiky

Itálie

Vittorino da Felte (1378-1496)

- Uskutečnil myšlenku školy v přírodě
- Buduje „dům radosti“ -> základ výchovy tvořily klasické jazyky, náboženství, matematika a přírodní vědy, filozofie, historie
- Používání netradičních metod - hry, odstraněny tělesné tresty, zavedení samospráva žáků

Michel de Montaigne (1553-1592)

- odmítá výchovu ve škole a žádá individuální výchovu, výchova soukromým vychovatelem Anglie

Francis Bacon (1553-1592)

- respektování individuality žáka
- žáci se mají vést k samostatnému přemýšlení

- svými názory ovlivňoval další nástupce -> J. A. Komenského

Podobné materiály:

- [Platón - život, dílo a nauka - společenské vědy](#)
- [Výchova a vzdělávání v pravěku a starověku](#)
- [Dějiny psychologie a psychologické směry](#)